

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Дмитришин Лесі Ігорівни
на дисертаційну роботу
Демедюка Богдана Тарасовича на тему
“Економічний механізм стимулювання розвитку малого та середнього
бізнесу в умовах євроінтеграції”,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»**

1. Актуальність дисертаційної роботи

У сучасних умовах трансформації економіки України та її поступового входження до європейського економічного простору особливої ваги набуває проблема розвитку малого та середнього бізнесу (МСП). Саме МСП формують основу підприємницького середовища, забезпечують гнучкість економіки та сприяють структурній перебудові виробництва. Водночас вітчизняний сектор МСП функціонує в умовах підвищеної невизначеності, обмеженого доступу до фінансових ресурсів і нерівних конкурентних умов. Євроінтеграційні процеси висувають до підприємств нові вимоги щодо якості продукції, стандартів ведення бізнесу та рівня цифрової зрілості. За таких умов зростає потреба у формуванні цілісного та науково обґрунтованого економічного механізму стимулювання розвитку МСП. Чинні інструменти державної підтримки здебільшого мають фрагментарний характер і не забезпечують системного впливу на розвиток підприємницького сектору. Недостатньо враховується взаємозв'язок між ефективністю діяльності МСП, їх зовнішньоекономічною активністю та макроекономічною динамікою. Особливо актуальним є питання підвищення результативності експортно-імпорتنих операцій МСП в умовах відкритості ринків. Важливою складовою сучасного розвитку підприємництва стає цифровізація, рівень якої безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємств. Відсутність комплексних підходів до оцінювання ефективності цифрової трансформації МСП ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цих умовах наукове дослідження механізмів стимулювання розвитку МСП набуває особливої актуальності. Результати такого дослідження можуть слугувати основою для вдосконалення державної економічної політики. Отже, обрана тема дисертації є актуальною, своєчасною та має важливе значення для забезпечення сталого економічного розвитку України в умовах євроінтеграції.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри математики та економіки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, відповідно до комплексної теми «Механізм управління ефективністю та

стійкістю функціонування соціально-економічних систем в умовах трансформації економіки України» (державний реєстраційний номер 0122U001528, період реалізації 01.2021–12.2025). У рамках цієї тематики розроблено DEA-моделі оцінювання ефективності діяльності малого та середнього бізнесу в країнах Європи, а також сформовано інструментарій для аналізу причинно-наслідкових взаємозв'язків між зовнішньоекономічною активністю МСП та показниками економічного розвитку держав ЄС і України, що підтверджено відповідною довідкою (№1840 від 31.12.2025).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що сформульовані в дослідженні завдання, отримані результати й узагальнені висновки є логічно послідовними та науково обґрунтованими. У роботі відповідно до встановлених вимог належним чином обґрунтовано актуальність теми, чітко визначено об'єкт дослідження — процеси функціонування і розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграційних перетворень, а також предмет дослідження — теоретико-методичні положення та інструментарій формування економічного механізму стимулювання розвитку МСП. Поставлена мета дослідження та система завдань повністю корелюють із обраною тематикою й забезпечують її комплексне розкриття. Інформаційно-джерельну основу роботи становить репрезентативний масив наукових джерел, що налічує 205 позицій, з яких 141 — іноземними мовами, що свідчить про ґрунтовне опрацювання сучасних вітчизняних і зарубіжних досліджень за проблематикою дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Демедюка Б.Т., характеризуються високим рівнем обґрунтованості та логічної цілісності. Це забезпечено системним поєднанням теоретичного аналізу й емпіричних досліджень у сфері розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції. Теоретичні узагальнення ґрунтуються на опрацюванні широкого кола сучасних наукових концепцій, зокрема інституціональних, інноваційно-орієнтованих, екосистемних та адаптаційних підходів. Автором використано значний масив вітчизняних і зарубіжних наукових та статистичних джерел, що дозволило комплексно охарактеризувати досліджувану проблематику.

Обґрунтованість результатів підтверджується коректним застосуванням сучасного економіко-математичного інструментарію, зокрема DEA-моделей, моделей векторної корекції помилки (VECM) та двокомпонентних дробових регресійних моделей (FRM). Застосовані методи повністю відповідають меті та завданням дослідження і дозволяють адекватно оцінити ефективність функціонування МСП, рівень їх цифровізації та зовнішньоекономічної активності. Використання офіційних статистичних даних України, країн ЄС та міжнародних організацій забезпечує достовірність отриманих емпіричних результатів.

Сформульовані у роботі висновки логічно впливають з результатів проведеного аналізу та узгоджуються з сучасними тенденціями економічного розвитку. Виявлені причинно-наслідкові зв'язки між експортно-імпортною діяльністю МСП і макроекономічними показниками підтверджені результатами коінтеграційного та регресійного аналізу. Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення економічного механізму стимулювання розвитку МСП мають системний характер і базуються на кількісно перевірених залежностях. Їх реалізація є економічно доцільною та практично здійсненою в умовах євроінтеграційних трансформацій.

Загалом наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є теоретично виваженими, методологічно обґрунтованими та емпірично підтвердженими, що свідчить про високий ступінь їх наукової достовірності.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Отримані в дисертації результати вирізняються переконливою науковою новизною та мають вагому практичну значущість. Подана робота є цілісним і системним науковим дослідженням, присвяченим аналізу та обґрунтуванню економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграційних перетворень.

Важливим науковим доробком здобувача є сформована концепція економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції, яка ґрунтується на інтеграції інституційних, інноваційних, цифрових та зовнішньоекономічних складових і забезпечує узгодження короткострокових інструментів державної підтримки з довгостроковими стратегічними орієнтирами розвитку підприємницького сектору (стор. 44-60).

Доцільно відзначити запропонований підхід до оцінювання ефективності функціонування малого та середнього бізнесу на макроекономічному рівні шляхом застосування DEA-моделей зі змінною віддачею від масштабу, що дозволяє коректно враховувати структурну неоднорідність національних економік та підвищує достовірність міжкраїнних порівнянь (стор. 106-115).

Здобувачем запропоновано інструментарій ідентифікації детермінант ефективності МСП, заснований на поєднанні результатів DEA-аналізу з двокомпонентними дробовими регресійними моделями, що забезпечує розмежування факторів досягнення повної технічної ефективності та чинників, які визначають її рівень (стор. 161-180).

Здобувачем удосконалено підхід до аналізу причинно-наслідкових взаємозв'язків між зовнішньоекономічною активністю МСП та економічним зростанням, який базується на використанні моделей векторної корекції помилки та дозволяє оцінювати асиметрію короткострокових і довгострокових ефектів експортно-імпоротної діяльності (стор. 125-135).

Заслужують на увагу розроблені у дисертаційній роботі методичні положення щодо формування державної політики стимулювання розвитку

малого та середнього бізнесу у вигляді дворівневої системи стратегій, що поєднує результати економіко-математичного моделювання з адаптивними інструментами економічної політики та спрямована на підвищення стійкості й конкурентоспроможності МСП в умовах євроінтеграційних трансформацій (стор. 188-192, 140-141).

У роботі розроблено систему оцінювання впливу цифрової трансформації малого та середнього бізнесу на рівень його ефективності та конкурентоспроможності, що базується на кількісному зіставленні показників цифровізації МСП з результатами їх економічної діяльності та макроекономічними ефектами та дозволяє обґрунтовувати напрями вдосконалення державної політики цифрової підтримки підприємництва в умовах євроінтеграції.

Аналіз наукової новизни, теоретичних положень, отриманих результатів, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, свідчить про їх відповідність критеріям наукової обґрунтованості, новизни та достовірності. Зазначені положення є результатом самостійних наукових напрацювань автора, характеризуються науковою цінністю та практичною значущістю й повністю узгоджуються з вимогами, встановленими для дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Теоретичне та практичне значення роботи, використання результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про механізми стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції. Отримані результати розширюють методологічні засади аналізу ефективності функціонування МСП на макроекономічному рівні. У роботі уточнено роль інституційних, цифрових і зовнішньоекономічних чинників у формуванні економічного механізму підтримки підприємництва. Сформульовані положення можуть бути використані як теоретична основа для подальших наукових досліджень у сфері економіки розвитку та державного регулювання.

Практичне значення результатів полягає в можливості їх застосування органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні програм підтримки малого та середнього бізнесу. Запропоновані рекомендації можуть бути використані для вдосконалення інструментів стимулювання експортно-імпортової діяльності МСП. Результати оцінювання ефективності МСП доцільно використовувати при формуванні стратегій розвитку підприємницького сектору. Окремі положення роботи можуть бути використані суб'єктами господарювання для підвищення результативності управлінських рішень. Матеріали дисертації можуть застосовуватися в освітньому процесі закладів вищої освіти економічного профілю. Загалом результати дослідження мають як наукову, так і прикладну цінність та можуть бути впроваджені в практику економічної політики. Практичне значення отриманих результатів

підтверджується тим, що розроблені теоретико-методичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на розробку дієвих механізмів стимулювання малого та середнього бізнесу.

Отримані результати дослідження знайшли практичне застосування в навчальному процесі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка при викладанні дисциплін: «Державне регулювання економіки», «Макроекономіка», «Основи підприємництва» (Довідка № 1841 від 31.12.2025), в Стрийській міській раді для обґрунтування управлінських рішень у сфері підтримки підприємницької діяльності, розвитку експорту, цифровізації бізнес-процесів та стимулювання економічної активності на місцевому рівні (Довідка № 03-20 від 09.01.2026), а також в ТОВ «ЕКРАН» при формуванні та адаптації медійних і рекламно-інформаційних пакетів, спрямованих на підтримку підприємницької активності та просування послуг МСП на локальних і регіональних ринках (Довідка № 09/01 від 09.01.2026).

6. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць підтверджує достатній ступінь завершеності наукових розробок, обґрунтованим змістом висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист. Дисертаційна робота є логічно побудованим, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому послідовно розкрито теоретичні, методологічні та прикладні аспекти формування економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції. Зміст дисертації відповідає спеціальності 051 Економіка. Мета дослідження відповідає темі дисертації.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а зміст усіх розділів взаємопов'язаний і спрямований на досягнення єдиного наукового результату. Дисертація характеризується внутрішньою логічною узгодженістю, науковою аргументованістю та достатнім рівнем теоретичного і емпіричного обґрунтування. Отримані результати доведені до рівня практичних рекомендацій, що свідчить про завершеність дослідження. Висновки ґрунтуються на результатах проведеного аналізу та повністю відображають зміст виконаної роботи. Загалом дисертація відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного змісту роботи становить 183 сторінки і містить 37 таблиць та 22 рисунки. Список використаних джерел налічує 205 найменувань на 26 сторінках, 7 додатків розміщено на 23 сторінках. Всі розділи та підрозділи дисертаційної роботи містять результати, які становлять суттєвий науковий інтерес, є обґрунтованими та достовірними.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва, систематизовано основні наукові концепції та підходи до формування економічного механізму стимулювання МСП. Проведено порівняльний аналіз державної політики

підтримки малого та середнього бізнесу в країнах ЄС і в Україні, що створило теоретичне підґрунтя для подальших досліджень.

Другий розділ присвячено аналізу ролі цифровізації та електронної комерції у розвитку МСП в контексті євроінтеграції. На основі DEA-моделей здійснено кількісну оцінку ефективності цифрової трансформації малих і середніх підприємств країн ЄС, що дозволило обґрунтувати доцільність диференційованого підходу до цифрової політики.

У третьому розділі обґрунтовано напрями вдосконалення економічного механізму стимулювання розвитку МСП з урахуванням результатів оцінки їх ефективності та участі у зовнішньоекономічній діяльності. За допомогою моделей VECM, DEA та FRM ідентифіковано ключові детермінанти ефективності МСП та розроблено систему стратегій державної підтримки, орієнтовану на коротко- і довгострокову перспективу.

У висновках узагальнено основні результати дослідження, сформульовано науково обґрунтовані положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Висновки логічно впливають із змісту розділів і повністю підтверджують досягнення поставленої мети та виконання завдань дисертаційної роботи.

Сукупність розглянутих обставин, проведений аналіз, висновки та рекомендації дисертації дозволяють стверджувати, що вони є достовірними та обґрунтованими, а дисертація є завершеною працею.

7. Повнота викладення основних положень, висновків і рекомендацій дисертації в наукових працях, зарахованих за темою дисертації

Основні наукові положення дисертаційної роботи, отримані результати дослідження та сформульовані практичні рекомендації повною мірою висвітлено у 22 опублікованих наукових працях здобувача. Серед них — 2 статті у наукових виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus, 14 статей у фахових наукових виданнях України та 6 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій. Опубліковані роботи коректно відображають зміст дисертації та основні результати, винесені на захист. У наукових працях, виконаних у співавторстві, чітко зазначено особистий внесок здобувача. Отримані результати пройшли належну апробацію під час обговорення на науково-практичних конференціях різного рівня. Аналіз публікаційної активності дисертанта підтверджує її повну відповідність вимогам пункту 8 Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

8. Дотримання норм академічної доброчесності

У дисертаційній роботі всі запозичення супроводжуються належними посиланнями на джерела, що відображені у списку використаної літератури, а

також чітко окреслено особистий внесок здобувача у наукових працях, виконаних у співавторстві. У цілому автором дотримано вимог академічної доброчесності та положень чинного законодавства у сфері авторського права.

9. Дискусійні положення щодо змісту дисертації

Зважаючи на отримані позитивні результати проведеного дослідження та підкреслюючи науково-практичну значимість висновків і пропозицій дисертанта, варто звернути увагу на окремі недоліки та положення, які є предметом дискусії:

- 1) Автором застосовано комплекс сучасних економіко-математичних методів, що охоплюють оцінювання ефективності, аналіз причинно-наслідкових зв'язків та визначення детермінант результативності МСП. Разом із тим, з метою підвищення методичної наочності роботи, доцільно було б подати узагальнену схему взаємозв'язку між використаними моделями, оскільки в дисертації вони представлені у різних розділах і працюють на досягнення різних дослідницьких завдань. Наявність такої схеми або підсумкової таблиці дала б змогу більш рельєфно простежити перехід від теоретико-концептуального обґрунтування до емпіричного моделювання та подальшого формування практичних стратегій стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу.
- 2) Окремі положення щодо впливу цифровізації на підвищення ефективності МСП у роботі обґрунтовані достатньо переконливо та базуються на результатах економіко-математичного моделювання, однак у ряді випадків доцільно було б посилити аргументацію шляхом більш чіткого розмежування причинно-наслідкових і кореляційних зв'язків. Це дозволило б підвищити рівень інтерпретації отриманих результатів і уникнути можливих узагальнень при поясненні впливу цифрової трансформації на результативність діяльності МСП.
- 3) Висновки щодо доцільності переходу до гібридної моделі стимулювання розвитку МСП є обґрунтованими, проте потребують більш детального пояснення механізмів її практичної реалізації.
- 4) Твердження щодо суттєвого внеску малого та середнього бізнесу у формування доданої вартості економіки є логічно обґрунтованим, однак потребує більш чіткого підтвердження з урахуванням отриманих емпіричних результатів, зокрема результатів VECM-аналізу.
- 5) У дисертації автором обґрунтовано доцільність застосування DEA-моделей як інструменту оцінювання ефективності функціонування МСП, що відповідає сучасним підходам до аналізу продуктивності складних економічних систем. Водночас вибір вхідних і вихідних змінних, попри загальну логічність, міг би бути додатково деталізований із позицій теоретичної узгодженості та чутливості результатів до їх варіації, що дозволило б підвищити обґрунтованість отриманих оцінок ефективності.

Однак, зазначені зауваження суттєво не применшують загальної цінності положень, винесених здобувачем на захист і загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

10. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам

Дисертаційна робота Демедюка Богдана Тарасовича на тему «Економічний механізм стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції» є цілісним і концептуально виваженим науковим дослідженням, що характеризується внутрішньою логічною послідовністю. Дослідження виконано на належному теоретико-методологічному рівні з використанням сучасних наукових підходів та комплексу актуальних методів наукового пізнання.

За своїм науковим рівнем та практичною цінністю, ступенем новизни представлених результатів, дотриманням академічної доброчесності, достовірністю результатів, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

 Леся ДМИТРИШИН

